Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Enhver Sit

Ugeblad
for
Politik og Kristendom.

Redigeret af **Henning Jensen.**

№ 41. | Torsdag den 10. Oktober 1889. | 3. Aarg.

Indhold. Hvorledes opstaa Reaktioner? — Om Kjæltringerne. — Kvindespørgsmaalet. — Hvad er Aarsagen til Gudsfornægtelsen? — Fra Højre og Venstre. — Ungdomsforeningerne. — Meddelelse. — Bekjendtgj.

Hvorledes opstaa Reaktioner?

II.

Hvorledes opstaar saadanne *kunstige* Reaktioner? — Der er først de *fødte reaktionære*, de, hvis hele Sindsstemning er af en saadan Beskaffenhed, at de kun kunne „avancere baglænds". Det er den Stamtrop, som til enhver Tid og i alle Samfundsklasser danner Kærnen i det konservative eller — naar Tiden er reaktionær — i det reaktionære Parti. De sætter en sejg Modstand imod ethvert Fremskridt. Man kan ikke faa dem af Pletten. De øvrige reaktionære kan deles i 4 Grupper: *Magthaverne, de Frafaldne, Eftersnakkerne* og de *Gammelliberale.*

Det er altid *Magthaverne*, som sætter de kunstige Reaktioner i Scene. Grunden hertil er den, at det er i deres egen Interesse at bevare den bestaaende Tilstand. Derfor forsvarer de den med List og Vold imod enhver Forandring. Men naturligvis siger de aldrig, at de arbejder for at bevare deres egen Magtstilling. Nej, de arbejder for Menneskeslægtens dyreste Ejendom, for Religionen, Familien, Sædeligheden, Samfundsordenen, Fædrelandet, alle disse Ting, som man benytter til at lave Reaktion af, paa samme Maade som man lavede „Kejserens nye Klæder". De bilder Folk ind, at den reaktionære Bevægelse er fremkommen alene af hellig Nidkjærhed for de helligste Interesser. Man paastaar, at enhver, som ikke indser, at Fremskridtsmændene vil ødelægge Religion, Familie, Sædelighed, Samfund og Fædreland, — han er selv et Menneske uden Religion, Sædelighed osv. — Derfor søger man at faa Folk til at tro, at de *Former* for Samfundsliv, Ejendomsret, Familieliv og Religion, som nu bestaar, de har altid bestaaet, og man glemmer at fortælle, at disse Former engang selv har arbejdet sig frem som nye mod en Reaktion.

De reaktionære Magthavere er sig ikke altid deres Hykleri og Egenkjærlighed bevidste. De ved ikke altid, hvad de gjør. De reaktionære, som siger: „Vi skyder Bevægelsen til Side for ikke selv at blive skudte til Side", – de er desværre meget faa. Thi den kunstige Reaktion lever frem for alt paa den Løgn, at den gjør sine egne Interesser til Samfundets Interesser, og at den er dybt bekymret for Menneskeslægtens Fremtid. For denne Slags reaktionære er Fremskridtspartiets Fejl og Overdrivelser det kjærkomneste af alt. Paa dem passer, hvad Jesus siger: at „de glæder sig over Uretfærdigheden" hos deres Modstandere, men ikke over den Sandhed, der er hos Oppositionen. — Den ærlige reaktionære kan overbevises om sine Fejltagelser, men den uærlige aldrig. Thi han vender op og ned paa enhver Sag, saa den kommer til at passse ind i hans System. — Og naar Reaktionen har Fremgang, saa bestikker den uærlige reaktionære sin Forstand og sin Samvittighed med, at Fremgangen er et Bevis paa Reaktionens Berettigelse. — Og saadan bliver det ved, indtil den Time kommer, da Folket paa ny holder Dommedag. Men Folkenes Dommedag, — det er Revolutionen.

Den næste Gruppe af reaktionære er de *Frafaldne.* De af disse, som ikke har faaet Magt som Belønning for deres Frafald, har en bitter Følelse af, at de har solgt deres Sjæl uden at faa noget for det. Grunden til deres Frafald er enten den, at de har været Reaktionens Ofre, eller de har frygtet for at blive det og derfor paa Forhaand solgt sig selv.

Men inden vi dømmer disse Frafaldne, maa vi prøve os selv. — Har vi Mod til, i bogstavelig Forstand, at savne det nødvendige til Livets Ophold, at

gaa daarlig klædt, at give Afkald paa alt, og at lade vore Kjære dele den samme Skjæbne? Den, som hertil kan svare et ærligt Ja, har maaske Ret til at dømme dem, der blev frafaldne, fordi Reaktionen berøvede dem enhver Mulighed til Arbejde undtagen i sin egen Tjeneste. Og vi skal endda opsætte vor Dom over dem og spørge os selv, om vi kunde modstaa alle de *forklædte* Fristelser til Frafald. Snart bliver man fristet af et Menneske, som vi har kjært, og som vi nødig vil volde Sorg, snart af de Dumheder, Fremskridtspartiet gjør, snart af en eller anden Ædelmodighed hos det reaktionære Parti.

De Frafaldne bliver altid de ivrigste reaktionære. De kjender Svaghederne hos Frihedens Talsmænd og kan derfor rette de kraftigste Stød imod dem. De hader det, som de engang har elsket og troet paa, og der er intet mere ødelæggende for et Menneskeliv, end naar Kjærlighed forvandles til Had, og naar man stadig maa arbejde for at tilintetgjøre det, som minder os om vor Skam. — Lykkelig er den, som aldrig er bleven fristet til at svige sig selv, eller som har overvundet Fristelsen.

Men der er en Art af Frafald, som er saa modbydeligt, at det fortjener den strængeste Dom, — det, som finder Sted, uden at der har været nogen økonomisk eller social Grund til det, blot for at kunne komme et Stykke længere frem. Det er en Synd mod den hellige Aand, den sande Judasdaad i et Menneskes Liv.

En særlig Gruppe af de reaktionære dannes af *Eftersnakkerne*. Det er dem, der raaber Bravo, naar Reaktionen krænker Grundloven, indskrænker Trykke- og Forsamlingsfriheden og lægger et økonomisk og socialt Tryk paa Fremskridtspartiets Tilhængere. De holder altid med Magthaverne, enten disse hører til Højre eller Venstre. Det er dem, som, fra den ene Kreds til den anden, fra den ene Avis til den anden, udbreder disse Løgnehistorier om, at Fremskridtspartiet vil ødelægge Religion, Sædelighed, Familieliv osv. Skjønt de ivrigt tager Moralen i Forsvar, saa træder de hver Dag det Bud under Fødder, at man skal ikke sige falsk Vidnesbyrd mod sin Næste.

Da enhver, som vil prøve det Bestaaende, enhver, som sukker efter en højere Tro, enhver, som kræver en ædlere Form for Samlivet mellem Menneskene indbyrdes, altid kan være sikker paa at blive anset som en Forbryder og korsfæstet, saa kunde det synes haabløst at kæmpe mod Reaktionen. Er det ikke bedst, under denne Reaktionsperiode, at bøje Hovedet og trøste sig med, at det er en Overgang, og at ingen Reaktion i Længden kan hindre, at Fremtiden tilhører os.

Ja, den tilhører os, for saa vidt vi dermed mene vore Tanker, vor Tro paa og vort Haab om Menneskeslægtens Udvikling til Lykke gjennem Frihed. — Men Fremtiden tilhører ikke os, for saa vidt vi derved tænker paa vore egne Personer. I et lille Land som vort, fattigt paa store Personligheder, paa Ideer, paa Penge, hvor et nyt socialt eller religiøst-reformatorisk Arbjde kun med Vanskelighed kan vinde fornøden Tilslutning, — der kan en Reaktion ikke alene berøve et helt Tidsrum sit Foraar, men den kan ogsaa ødelægge hele Livet for de bedste i den unge Slægt. — I et lille Land er derfor en kunstig Reaktion kun skjæbnesvanger for de enkelte Individer, der nedtrampes af den. I et stort Land er en kunstig Reaktion derimod skjæbnesvanger for hele Menneskeslægten.

Og derfor kan ingen Frihedsven længer forblive ligegyldig for Reaktionens Fremgang; men enhver maa gjøre sit for at møde den i aaben Strid.

Først maa Ungdommen sørge for, at den ikke begaar nogen af de Overilelser, som man i frisindede Tider kalder ungdommelig Begejstring, men i reaktionære Tider ungdommelig Frækhed. Kvinderne kunde bidrage meget til, at Kampen blev ført paa en ædlere Maade, hvis de vilde sørge for, at enhver Mening blev prøvet, før den blev dømt, og hver Person bedømt efter sin Karakter og ikke efter sine Meninger. Hvis de gjorde gjældende, at intet nyt bør forkastes, blot fordi det er nyt, og intet gammelt antages, blot fordi det er gammelt.

Men desværre er det tværtimod Kvinderne, der i Almindelighed danner Eftersnakkernes store Skare, det er dem, der gjør en Reaktion allermest hidsig, fordi de i Reglen kun lytter til Følelsers Røst. Hos reaktionære Mænd kan man undertiden finde en upartisk Opfattelse af, hvilke Midler man har Ret til eller ikke Ret til at bruge mod Oppositionen. Men for reaktionære Kvinder er alle Midler gode.

Det, som det kommer an paa hos begge de stridende Partier, det er at være fuldkommen ærlig. Thi et Menneske, der har en ærlig Overbevisning, kan ogsaa agte denne hos andre. Hos de faa virkelig ærlige Kristne er der f. Eks. en glødende Harme over, at det Tryk, som engang vendtes mod dem selv, nu gaar ud over andre.

De kunstige Reaktioner fremkommer i Reglen af Mangel paa historisk Sans. Thi havde Folk den, saa vilde de se, at mange af de Bevægelser, der nu er oppe, og som man nu søger at knuse ved at give dem Navnet Socialisme, Atheisme osv., — de har engang været oppe og er baaret frem af Personligheder, hvis Mindefester vi nu højtideligholder, men som vore Fædre har stenet.

De kunstige Reaktioner benytter sig altid af Kristendommens Navn. Men var der nogen Overbevisning om Sandheden af den kristelige Livsanskuelse, saa lod de nok være. Thi de kunstige Reaktioner kan kun opstaa derved, at man ikke gjør Alvor af den kristelige Læres dybeste Moralbud: Alt, hvad I vil, at Menneskene skal gjøre mod Eder, det gjøre I ogsaa mod dem.

En Rejsende i Østerland blev engang spurgt af sin Vejviser, om han ikke kunde høre, at Ørkenen sukkede, — sukkede efter at blive en frugtbar Mark. — Under den Ørkenvandring, som vi kalder en Reaktionsperiode, hører et fint Øre ogsaa en saadan Ørkens dybe Suk. Men paa dette Omraade kunde Forvandlingen ske, det ufrugtbare kunde komme til at blom-

stre, hvis enhver, som troede paa Friheden, ogsaa var gjennemtrængt af religiøs Tro paa sin Opgave, at skaffe Frihed, ikke blot for *nogles* personlige Overbevisning, ikke blot for *manges*, men for *alles*.

Om Kjæltringerne.

I forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede levede der i det midterste og vestlige Jylland et mærkeligt Folk, der snart benævntes som Skærslipperfolket, snart kaldtes Rakkere eller Kjæltringer. Dette Folk er nu som Samfund gaaet ud af Sagaen her i Landet; men der findes i vide Egne hele Historier om Medlemmerne af dette ejendommelige Folk og dets Bedrifter.

Som Barn hørte jeg utallige Fortællinger om Kjæltringerne, og var der noget, hvormed Børnene kunde kyses, saa var det ved at mindes om disse Folk. Saa vidt jeg har kunnet skjønne, er det først efter Aarene 1849—50, at disse Mennesker forsvinde som en Kaste. Endnu den Dag i Dag træffes der dog i Vestjylland og paa Heden Efterkommere af Kjæltringerne; men disse lever som skikkelige Arbejdere eller Smaahaandværkere, og det i den sidste Menneskealder voksende Frisind og Oplysning har lyst dem i Kuld og Kjøn med andre Hedeboer.

Igjennem følgende paa mundtlig Fortælling grundede Smaatræk vil der gives et Indblik i disse Menneskers Tilværelse, især som den var i den nordlige Del af Ahlheden.

Kjæltringerne betragtedes som urene og uærlige Folk. Ingen turde have noget Samkvem med dem; thi saa blev man selv uren. I de fleste Gaarde og Huse havde man derfor en saakaldt „Kjæltringkop", som udelukkende benyttedes til at give dem Drikke af. Den var af Træ, og ingen anden turde benytte den. — Kjæltringerne vare alsidige Folk. Deres største Indtægt tiggede de sig til, men var det paa afsides Pladser, og de troede sig stærke nok, skyede de ikke at begaa Røverier. Ellers udførte de alle saadanne Arbejder for Bønderne, som disse da ansaa det for en Skam og under deres Værdighed at befatte sig med, saasom at flaa Hunde, Katte, Kalve og Heste. Ingen ærlig Mand kunde nemlig gjøre noget saadant. Den Tids Bønder spiste hverken Kalve- eller Hestekjød, hvorfor Kjæltringerne ved mange Lejligheder kunde proviantere sig for en længere Tid og endda faa Betaling oven i Kjøbet. De var meget drevne i at jage Grævlinger, Oddere, Ildere o. a. m., ligesom de fangede mange Harer og Fugle i Snarer. Ligeledes drev de meget Fiskeri i Vandløbene.

Naar Kjæltringerne flakkede omkring — og deres meste Liv hengik paa Vandring — gik de meget sjældent i samlet Flok, men saa godt som stadig i Gaasegang eller, som det kaldtes, i Kjæltringgang. Forrest gik Kvinderne. De mindste Børn bare de i en Slags Køje' eller Vugge paa Ryggen. Derefter kom Børnene, i Reglen efter Størrelsen, saa at de mindste gik bagerst. Sluttelig kom Mændene, to tre ad Gangen, med deres Glarkister, Skærsliberbøre, Kramkister o. m. a. Hunde var de almindeligste Trækdyr; sjældent ejede en Kjæltringtrup en mager og ussel Krikke.

Naar de ankom til en større Samling Huse eller til en mere beboet Plet af Heden, slog de sig gjærne ned i en Vejgrøft eller en anden Fordybning. Det generede dem ikke at overnatte under aaben Himmel; men de satte dog stor Pris paa at blive overladt en Lade til Soverum.

En saadan Kjæltringtrup maa have afgivet et ejendommeligt Skue. Kjæltringerne vare gjærne velbyggede Folk, sortsmudsede og livlige. De havde som oftest store sorte Øjne og blændende hvide Tænder. I Dejbjerg Sogn over Ringkjøbing findes, saa vidt jeg ved, nu den talrigste Levning af dette Folk, og disse har tydelig de ovennævnte Stammemærker.

Naar en Kjæltringflok kom til en Landsby, sattes straks alle dens Medlemmer i Arbejde. Kvinderne gik ud med Kurve paa Armen, hvis Indhold af smaa Fornødenhedsartikler afsattes med megen List og Snuhed; samtidig tiggedes der Levnetsmidler. Mændene anbefalede sig til alt forefaldende Arbejde, og som Skærslibere, Glarmestre, Blikkenslagere og Kobbersmede kunde de af og til gjøre god Forretning. Børnene droge omkring paa Tiggeri, syngende og gjørende en meget primitiv Musik.

Saaledes artede Kjæltringfolket sig, selv efter at Lovene vare blevne holdt i Hævd ude paa de mest afsides beliggende Hedestrækninger. I Begyndelsen af Aarhundredet var deres Forhold ikke nær saa angerløst, og fra den Tid fortælles der ligefrem utrolige Ting om dette Folk. Der har iblandt det været rene Umennesker af begge Kjøn, hvis Navne endnu er bevarede, og en stor Mængde Kjæltringer have lidt deres vel fortjente Straf i Viborg Tugthus. Retfærdighedens Haand naaede dem sjælden, uden at der var forøvet større Forbrydelser enten paa rejsende Handelsmænd eller paa fredelige Bønder. Hvad der indbyrdes forefaldt imellem dem, saasom Drab paa Børn eller gamle Folk, der ikke kunde hjælpe i Erhvervet eller Mord ved de ofte forefaldende Slagsmaal imellem forskjellige Tropper, fik som Regel Lov at passere.

En af de værste Kjæltringer har en Bandit ved Navn *Jens Langkniv* været. Dette Menneske har huseret baade paa Ahlheden, Kronheden og Klosterheden, og hans Navn kjendes endnu blandt Bønderne lige fra Viborg og til Vesterhavet. Han skal i omtrent en Menneskealder have været en sand Skræk for nævnte Hedeegne og paa den frækkeste Maade udført talløse Tyverier og Røverier samt have flere Mord paa Samvittigheden. Saafremt man ikke satte sig til Modværge, kunde man være sikker paa at beholde Livet; i modsat Tilfælde myrdede han med koldt Blod. Tilnavnet skyldes hans eneste Vaaben, en dolklignende Kniv, der var fastgjort til Haandleddet ved en Snor, og som han forstod at kaste med stor Færdighed. —

Langt om længe fik da Politiet efter mange forgjæves Forsøg fat paa Langkniv og førte ham til Viborg, hvor han blev overbevist om sine Misgjerninger. Om hans Endeligt fortælles, at han blev dømt til Døden, ved at Maven skulde skjæres op og Tarmene vindes om en Pæl. Under Udførelsen af denne Dom spurgte man, om han nogen Sinde havde følt større Pine, og Svaret lød: „Jo — det gjorde meget mere ondt, da jeg havde Ørepine."

En anden i disse Egne meget bekjendt Kjæltring gik under Navnet *Morten Grimskjæg*. Han var af den fredsommelige Slags, gik sjælden sammen med andre Kjæltringer, men ernærede sig mest som „klog Mand". Som saadan fik han til sine Tider god Betaling in natura; men desuagtet var han stadig i Armod og led ofte Mangel, da hans „Hustru" Ingeborg Pibehytte fraadsede alt op. Han døde i Aaret 1836 en Frostnat under aaben Himmel; men lige til det sidste var der mange Bønder, som søgte hans Bistand ved hver forekommende Tilfælde af Sygdom baade blandt Mennesker og Dyr! Tilnavnet havde han af et langt, stygt Skjæg, der næsten skjulte hele Ansigtet; det var Skik hos Landbefolkningen i disse Tider, at man ragede sig eller studsede Skjægget bort. — Grimskjæg var ikke født Kjæltring; han var af god Slægt og havde studeret til Præst. En nulevende 87-aarig Mand, der kjendte ham godt, fortæller, at han engang i Ferien var i Besøg hos en Slægtning paa en stor Gaard i Salling. Som han sammen med nogle andre unge Mennesker sad i et godt Lag, kastede han en Gaffel mod en Kat, der gik i Stuen. Den traf saa godt, at Dyret straks døde og øjeblikkelig blev „Dugen skaaren" for Morten, saa han fra denne Stund var uærlig. Man kunde forøvrigt saare let komme i Kjæltringernes Lag. Kyssede en Kjæltring en „ærlig" Pige, var hun uærlig, om nogen havde set det, og hjalp en Karl en Kjæltring ved noget t. Eks. at slaa en Hest, og saadant blev bekjendt, var han ogsaa uærlig. En ung Karl af Fortællerens Bekjendtskab kom ulykkelig af Sted paa følgende Maade: Han var en Dag paa Vejen til et Marked, da en Vogn kom kjørende. Der spurgtes, om han vilde age med til Marked, hvilket han uden Betænkning tog imod, skjønt han ikke kjendte de kjørende. Uden at ane noget kjørte de sammen til Byen, men hans Familie og Bekjendte vilde fra den Tid ikke kjendes ved ham; thi det var Rakkeren fra L— med Familie, og mange Folk havde set, at han havde været i „Kjæltringelav". — At Morten Grimskjæg var af gode Folk kunde man skjønne derved, at han gjerne holdt sig for sig selv og for god til at være med de andre. Som Eksempel paa Mortens Kure kan nævnes følgende: En Kone i Flønder pr. Bækmarksbro havde et sygt Barn. Da Morten just var paa Egnen, blev han hentet. Efter grundig Undersøgelse erklærede han at Barnet led af „Lændeorm", og denne Sygdom kureredes ved, at Doktoren tog en halv Tørv og en Fingerring, drejede Fingerringen flere Gange til samme Side i Tørven, drejede derpaa atter Ringen tre Gange rundt over Barnets Lænd — altsammen stiltiende. Barnet kom sig, selvfølgelig af Kuren! — Mod engelsk Syge brugte han The, kogt paa Peberrod. Tandpine strøg han bort.

Det varede dog helt op i Tredserne, før den store Fordom imod Kjæltringerne og Kjæltringemoden fuldstændig tabte sig hos Bønderne herude.

En Jyde.

Kvindespørgsmaalet.

IV. *Følger af Reformen.* Vi har set, at saalænge Kvinden har Lov til at gifte sig 4—5 Aar før Manden, vil Antallet af ægteskabssøgende Kvinder være betydeligt større end af ægteskabssøgende Mænd, og dette vil føre til, at Manden kommer til at bestemme Vilkaarene for Ægteskabet. Saasnart derimod Ægteskabsalderne bliver lige for begge Kjøn, vil Kvinderne snart opdage, at der er indtraadt en Forandring Konkurrencen er ikke mere saa stor, hun har ikke mere noget Hastværk, hun kan roligt vente til hendes Tid kommer, thi Mændene har nu ikke en saadan Overflødighed af Kvinder at vælge imellem. *Han* kommer til at nedsætte sine Fordringer, og *hun* vil være istand til at stille større Fordringer. Hun behøver ikke mere at tage tiltakke med den første den bedste, der tilbyder sig. Faren for at blive Oversidder vil nemlig forsvinde, og Frygten for, paa sine gamle Dage, at skulle komme til at lide Nød, fordi hun ikke har nogen mandlig Forsørger, vil tabe sig. — Det er denne Frygt, der nu griber mange Kvinder efter de første Ungdomsaar. Ganske vist er Faren ikke saa stor som mange tror, thi Gjennemsnitsalderen da Kvinderne bliver gifte er ogsaa nu 26—28 Aar. Men paa den anden Side kan det ikke nægtes, at jo ældre Mændene bliver inden de gifter sig, desto yngre Hustruer stræbe de at faa, og nogen Grund til Frygt er der altsaa for de Kvinder, der ere ude over den første Ungdom.

Ligeles var det af Vigtighed, at de ubetænksomme Ægteskaber vilde formindskes, som nu indgaas af ganske unge Kvinder, undertiden fordi hun bliver overtalt eller tvungen til det af Forældre eller Slægtninge. Vistnok forlanges det nu, at den umyndige Kvinde selv skal give sit frie Samtykke til Ægteskabet. Men hvordan skal et saadant halvt Barn paa en 16—18 Aar kunne have saamegen Viljekraft, saa hun kan modstaa sine Forældres Overtalelser, som de i den bedste Mening overhænger hende med. Har hun derimod naaet Myndighedsalderen før hun maa gifte sig, saa kan hun ganske anderledes gjøre sin Vilje gjældende over for sine Forældre og sin Forstand over for letsindige Friere. Det vil saa ikke blive saa let for lystige Løjtnanter at lokke rige Arvinger i deres Garn, eller for forfaldne Subjekter at bedaare enfoldige Pigebørn.

Det er idethele ganske uforsvarligt, at Loven tillader umyndige og umodne Mennesker at tage Beslutning om Livets vigtigste Handling. Loven forbyder

med Rette den umyndige at tage Beslutning om sin Ejendom, men den giver hende Lov til at tage Beslutning om sin egen Person, og derved bestemme baade sin egen og kommende Slægters Fremtid. Men skal der gives et Ord, som binder for hele Livet, saa bør det være en ueftergivelig Fordring, at den som giver Ordet, véd hvad hun gjør. — Man kan indvende, at dette er et Indgreb i den personlige Frihed, og at der kan være myndige Kvinder, som har ligesaa lidt Forstand paa, hvad de gjør, naar de kaste sig hen til en uværdig Ægtefælle. Men et Barn bør ikke have personlig Frihed til at ødelægge sin egen Fremtid, og ganske vist kan fuldvoksne Mennesker gjøre det samme, men Reglen vil dog være den, at de ganske anderledes kan forudse Følgen af deres Handlinger. Mand og Kvinde bør ikke have Lov til at forene sig i Ægteskab, hvis begge Parter ikke kan være sig klart bevidste hvad de gjør. Dette vil bedre baade Hjemmet og Samfundet. Ligesom den største Usædelighed findes hos de Folkeslag, hvor Børn har Lov til at gifte sig med hinanden, saaledes vil nødvendigvis Ægteskabet og Familien blive bygget paa en fastere Grund, naar der kræves Myndighed i Alder og Udvikling af den, som indgaar det.

Der er ingen Tvivl om, at de Ægteskaber, som indgaas i en altfor tidlig Alder, jævnligt bliver ulykkelige. Ganske vist kan man ikke statistisk oplyse, hvorvidt der finder flere Skilsmisser Sted blandt dem, der gifter sig som halve Børn, men det er højst sandsynligt. Derimod kan Statistiken allerede nu vise os, at de tidlige Ægteskaber formindsker Forældrenes Livskraft, at de medfører et forøget Børneantal, men tillige en stor Dødelighed blandt Børnene. Ellers plejer Ægteskabet at forlænge Livet baade for Mænd og Kvinder. Men herfra danner de, som gifter sig i den umyndige Alder, en mærkelig Undtagelse. Dødeligheden blandt de Mænd, der gifter sig før 20 Aars Alderen, er ikke mindre end 8 Gange saa stor som blandt de ugifte, og der dør ligeledes et betydeligt Antal flere unge, gifte Kvinder end ugifte, medens de, der gifter sig i den fuldmodne Alder, faar en forøget Livskraft. — Og hvad der navnlig er paafaldende er, at de tidligt gifte Kvinder ældes meget hurtigt. I Indien, hvor Kvinden bliver gift som rent Barn, faar de ældre Kvinder et rent vederstyggeligt Udseende. — Ogsaa af den Grund bør Kvinderne agitere for, at hendes Ægteskabsalder bliver sat højere op. Det vil nemlig være det bedste Middel til, at hun langt op i Aarene kan bevare et friskt og ungdommeligt Udseende.

Naar Spørgsmaalet er om de tidlige Ægteskabers Indflydelse paa Børnene, saa vilde det være ønskeligt om vi havde nøjagtige Oplysninger herom. Men Statistiken har endnu ikke havt Øje for dette Forhold, og man har derfor kun spredte Oplysninger at holde sig til. Men disse tyde alle paa, at de umyndige Mødre føde flere Børn end de, der først blive gifte det 21de Aar, men Børnene ere saa til Gjengjæld langt svageligere og dø i større Antal. Derimod oplyser Statistiken med Bestemhed, at i de Lande hvor tidlige Giftermaal finde Sted er baade Antallet af fødte og døde Børn større end i andre Lande. I Rusland indgaas saaledes Ægteskaberne meget tidligt. Som Følge heraf fødes der en Mængde Børn, omtrent 60 pCt. flere end hos os, men der dør dobbelt saamange Mennesker og af Børn dør der 3 Gange saamange. Hvor forfærdeligt dette er, derom kan vi næppe gjøre os nogen Forestilling. Hvis der hos os et enkelt Aar var en saa stor Dødelighed som i Rusland, saa skulde vi faa den Tro, at Pestens Dage var vendte tilbage Og den Tilstand har man Aar ud og Aar ind.

Ogsaa i en anden Henseende synes de tidlige Ægteskaber at have en uheldig Indflydelse paa Afkommet, idet Forbrydere og Vanvittige tiere synes at fremkomme af den Slags Ægteskaber end af andre. En italiensk Lærd mener, at der af tidlige Ægteskaber bliver $^1/_4$ flere Forbrydere og næsten dobbelt saamange sindssyge som af senere. — Men hele dette Forhold er endnu ikke tilstrækkeligt undersøgt, skjønt det vilde være i høj Grad ønskeligt om dette skete. Thi der er næppe noget af de store Samfundsspørgsmaal uden at det staar i Forbindelse med den Reform paa Ægteskabets Omraade, som her er Tale om.

Forfatteren slutter sin Bog med at udtale, at selv om Kvinden faar alle mulige Rettigheder i Lighed med Manden, — saa vil hendes underordnede Stilling dog vedblive saalænge hendes Ægteskabsalder ikke bliver forhøjet i Lighed med Mandens.

Hvad er Aarsag til Gudsfornægtelsen?

Dette er et Spørgsmaal, som ganske naturligt maa paatrænge sig Enhver, som er sand Gudstroende, og som derfor med Bekymring for Menneskehedens Fremtidsvel ser hvorledes Gudsfornægtere i vor Tid aabenlyst træde frem, danne Foreninger, og stævne til offentlige Møder, hvor Tro og Religion kun nævnes for at haanes. Dette er en Kjendsgjerning, som er saa meget mere paafaldende som Kirkens Lære, særlig gjennem den indre Missions offentlige Virksomhed, netop samtidig doceres med saa stor Iver. Det er ligesom, om netop denne Iver og denne offentlige Jagen fra den indre Missions Side skabte Disharmonier i Mængdens Øren, uforenelige med den Harmoni, som kræves af en sand Religion, der kun er sand, naar den giver sig tilkjende i Livet som hele Tilværelsens ophøjede Harmonilære. Jeg tror, at det er saaledes, og at derfor vækkes der en Tvivl om Sandheden i Kirkens Lære og om dennes Forenelighed med sand Religion, hvorved Religionens og Gudstroens Betydning afkræftes i Mængdens Bevidsthed; thi dermed kaldes Tanker og Følelser til Live, hvis Berettigelse Kirken ikke kan aflive med sin Lære, og hvis Tørst efter Sandhed den ikke kan stille, og hvis Hunger efter Kjærlighed og Retfærdighed den ikke kan mætte paa saadan Maade, at den evige Personligheds Krav tilfredsstilles!

Kirken, som den er, byder dogmatiske Trosbekjendelser, men ikke sand Religion; den har en systematisk Theologi, men intet sandt Gudsbegreb; den har statskirkelige Præster, men ingen frie, i Gud hengivne Religionslærere — derfor er der Gudsfornægtelse!

J. J Lachmann.

Fra Højre og Venstre.

Valgkamp paa Færøerne. At være Rigsdagsmand for Færøerne er i mange Retninger en behagelig Post. Først har han nemlig sine Vælgere i en saa lang Afstand, saa de har meget vanskeligt ved at holde Øje med ham og se ham rigtig paa Fingrene. Dernæst er naturligvis alle andre Rigsdagsmænd ganske uvidende om de færøiske Forhold, saa de er næsten nødt til at følge denne Landsdels Rigsdagsmand i Afstemningen over særlig færøiske Love. Og endelig gjælder en meget stor Del af de Love der bliver vedtaget ikke for Færøerne, og Vælgerne har saaledes ingen Grund til at bebrejde deres Rigsdagsmand, at han stemte for den og den Lov, thi den vedkommer slet ikke dem.

Det er derfor intet Under, at det er en Post, der er meget eftertragtet af færøiske Politikere. Ved det kommende Valg bliver der saaledes ikke mindre end 3 Kandidater. Men det mærkelige er, at naar der her i Danmark er 3 Kandidater, saa er det altid to Venstremænd og en Højremand. Paa Færøerne bliver det derimod to Højremænd og en Venstremand. Man ser altsaa, at den Strid i Højre, som hernede kun ulmer under Asken, den er paa Færøerne brudt ud i lys Lue. — Den nuværende Rigsdagsmand, en gammel, skikkelig Mand, som hedder Müller, agter ikke at søge Gjenvalg. Men nu kan de færøiske Højremænd ikke forliges om en fælles Kandidat. Nogle holde paa Kaptejn Bærentzen, som før har været Øernes Repræsentant, andre paa en ung juridisk Kandidat, Thomsen. Da Kaptejn Bærentzen har vakt Færingernes Misfornøjelse, ved, — som det synes uden Grund, — at skylde dem for at de er fordrukne, saa synes han ikke at have saamegen Stemning for sig som Hr. Thomsen. — Venstre opstiller Hr. Schrøter, som før har repræsenteret Øerne. — Vi haabe, at det maa lykkes Hr. Schrøter at bære Sejren hjem.

En from Mand. Hr. Landsthingsmand Madsen-Mygdal er en af de frommeste og fredeligste Rigsdagsmænd. Han er en ivrig Tilhænger af den bergske Politik, men — han blander sig ikke i Striden. Det eneste han gjør er, at han tager hen i alle de Kredse, hvor der er Tale om at opstille bergske Kandidater, og holder Møder. Hans Fromhed bestaar nu i, at han altid begynder med at sige, at han er ikke kommen for at modarbejde Kredsens Rigsdagsmand. Dernæst holder han et Foredrag til Gunst for Hr. Bergs Politik.

Man har det Ord om visse Folk, at de komme i Faareklæder, men indvortes ere de rivende Ulve. — Men dersom nogen tror, at Hr. M. M. er en Ulv, saa er det en Fejltagelse.

Socialdemokratisk Vælgermøde. Hr. Folkethingsmand P. Holm holdt forleden Møde med sine Vælgere. Han udtalte, at i Valgkampen maatte Socialdemokratiet og Venstre gjøre fælles Sag, og denne Udtalelse vandt ganske Forsamlingens Tilslutning. — Men forøvrigt var Hr. Holm noget stræng mod Venstre. Han mente, at Socialdemokratiet ikke kunde vente sig noget af Venstre. Thi sagde han, „det Parti holder paa det Bestaaende, og vil ikke, naar det kommer til Stykket, være med til virkelige økonomiske Reformer. Ud over Valgkampen har vi intet at vente af Venstre.“

Disse Udtalelser trænge til en lille Berigtigelse. — Det er ganske sandt, at Socialdemokratiet kan ikke vente, at alle Venstres Rigsdagsmænd paa engang bliver forvandlede til Socialdemokrater. Hvis man har ventet det, og hvis man mener, at uden det, er alt andet til ingen Nytte, saa er det intet Under, at man føler sig skuffet. Men dette Standpunkt, at man i Politiken og med Hensyn til sociale Reformer, forlanger alt eller intet, det er ikke holdbart. — Paa en vis Maade er det sandt nok, at Venstre holder paa det Bestaaende, for saa vidt som Venstre ikke tænker paa pludselig at omstyrte det Bestaaende, blandt andet af den Grund, at det ikke lader sig udføre. Men paa den Maade holder jo Socialdemokraterne ogsaa paa det Bestaaende. De gaar som praktiske Folk ud fra, at den Sten man ikke kan løfte, lader man foreløbig blive liggende. Men Venstre vil have det Bestaaende udviklet. Og naar Hr. Holm siger, at Venstre vil ikke være med til virkelige økonomiske Reformer, saa er dette ikke ganske rigtigt. Venstre vil vistnok være med til alle de Reformer, som der under de nuværende Forhold kan være Tale om at faa gjennemført, og de fleste Venstremænd vil sikkert beklage, at der ikke kan gjennemføres langt større Reformer. Der er noget ubilligt og uretfærdigt i denne bestandige Anklage fra Socialdemokratiets Side, at Venstre ikke vil være med til det og det, da Venstre bogstavelig har været med til at ville gjennemføre enhver Reform som Socialdemokraterne har indbragt Forslag om.

Ved samme Møde gjorde Hr. Hørdum forøvrigt ogsaa opmærksom paa, at Venstre havde været med til at faa Arbejdernes Forslag drøftede i Rigsdagen, og at det var galt at sige, at Venstre ikke havde gjort noget godt. — Dette er ganske rigtigt. Og Venstre kunde have Lyst til at gjøre langt mere godt for Arbejderne. Men Forholdene er jo for Øjeblikket saadan, at Venstre snart hverken kan gjøre godt eller ondt. Højre *kan* gjøre begge Dele. Og den *ene* af Delene gjør de med en god Vilje.

Bondevennen. Ved en Fejltagelse er det ikke blevet meddelt Postvæsenet, at *Bondevennen* fra Oktober Kvartal er gaaet ind, og der er derfor indløbet en Del Bestillinger paa dette Blad til Postvæsenet. *Bondevennen* vil derfor endnu i dette Kvartal beholde sit Navn, og blive sendt dem, der har bestilt det til den gamle Pris, men med ganske det samme Indhold som *Enhver Sit.*

Højres Arbejder- og Vælgerforening i Kjøbenhavn har nu afsluttet sin Sommersæson med et Møde, hvor Prof. Matzen og Dr. Ploug talte. Prof. M. synes at have været ret fredelig. Han havde, idetmindste efter Referatet til *Dagens Nyheder*, kun opfundet eet nyt Skjældsord til Folkethinget, nemlig at det var en „Komediantspiller".

Om dette nu er Tegn paa, at Hr. M. begynder at forbedre sig, vil vi dog lade staa hen. Men man er jo ikke altid lige oplagt. Dr. Ploug, der nu er saa gammel og aflægs, saa han ikke kan sige noget, indskrænkede sig til at imødegaa den Landbopolitik som Grev Ahlefeldt havde taget Ordet for paa Langeland. Hr. Ploug har alle sine Dage været bange for det, der kom fra Landet. Han skjældte i sine Velmagtsdage baade Godsejerne og Bønderne ud efter Noder. Nu er han rigtignok paa sine gamle Dage kommet op at kjøre i Godsejernes Kareth, men der er ingen Tvivl om, at han i sit Hjerte er bister imod dem endnu. Hans Ideal har altid været det, at det var Embedsmændene der skulde regjere, og saa skulde han selv regjere Embedsmændene. Hr. Matzen maa betragtes som hans nærmeste politiske Arving, og de holder derfor meget af at møde sammen som Talere her i Kjøbenhavn ved Højres Fester. — Hr. Ploug har i sin Tid brugt den store Tromme. Dengang var Hr. M. lille. Nu har Hr. M. faaet den store Tromme og Hr. Ploug gaar bagefter med den lille.

Ungdomsforeningerne.

De Foreninger, som ønsker Foredrag om Programmet og som ikke allerede har henvendt sig til Styrelsen, bedes hurtigst muligt at skrive derom til J. P. Sundbo, Nylandsvej 8, Frederiksberg. Paa given Anledning meddeles, at det er Overstyrelsen, som lader disse Foredrag afholde, saa de lokale Foreninger skal ikke betale noget for dem. For en økonomisk Ordning af Rejserne er det imidlertid nødvendigt, at Begjæringerne indkommer straks.

Meddelelser.

Opmærksomheden henledes paa, at Forhandlingsmødet i Odense af H. Georges Venner holdes den 14. og ikke den 15.

Hos os er udkommet:

Religiøse og sociale Nutidsbetragtninger.

ved **J. J. Lachmann.**

Pris 50 Øre.

Faas i alle Boglader.

Lybecker & Meyer.

To flinke Karle, som har Lyst at lære Mejeri, kan faa Plads til 1. Novbr. 1889 paa Kjeldstrup Andelsmejeri, Vig, Holbæk.

Hans Jensen.

En kvindelig Mejerielev kan fra 1. November faa Plads paa **Valløby** Mejeri pr Vallø Station. Løn gives.

V. Stein's

kemiske Laboratorium og Kontrol-Anstalt

er i Nørrevoldgade Nr. 12.

Kjøbenhavn, K.

Marinus Ulsø,

St. Pederstræde 17,

er en **god** og **billig Skræder.**

Forhandlingsmøde om Samfundsspørgmaalet.

Venner af *Henry Georges* Tankegang og Andre, som Samfundsspørgsmaalets Løsning ad fredelig Vej ligger paa Sinde, indbydes herved til et Møde i Odense den 14. Oktober.

Stortingsmand *V. Ullman* har lovet at tale; endvidere vil Literat *F. Linderberg*, Pastor *Pommerencke* og Landbrugsskolelærer *J. E. Lange* behandle forskjellige Sider af Spørgsmaalet.

Mødet afholdes i Industri- og Haandværkerforeningens Sal og begynder Kl. 9½ med Ophold fra 12½—2.

A. Axelsen,
Forstander, Salling Højskole.
V Bennike,
Højskolelærer, Vallekilde.
C. C. Egens,
Lærer, Dalbyneder.
Jakob E. Lange,
Lærer, Dalum Landbrugsskole.
Fernando Linderberg,
Literat, Frederiksberg.
Peder R. Møller,
Gaardejer, V. Skjerninge.
M. Nielsen,
Forpagter, Engholm v. Vejen.
N. L. Nielsen,
Gaardejer, Slebsager.
A. F. Pommerencke,
Sognepræst, Vrensted.
O. Rasmussen,
Gaardejer, Gaabense.
K. Skaarup,
Friskolelærer, Ryslinge.

For 1 Kr. 100 Ark Brevpapir og 100 Konvoluter extra godt. Navn paatrykkes gratis. Forsendes fra **J. Knudsen,** Skive.

Prøv et Kvartal af

Landmands-Blade

Landmands-Blade indeholder Artikler om alle Forhold, der vedrører **Landbrug, Kvæghold, Mælkebrug, økonomisk Havebrug, Fjerkræhold** og alle **Landbrugets-Binæringer** og Spørgsmaalene søges lagte saaledes til Rette, at Indholdet kan tilegnes af Menigmand.

Landmands-Blade bringer Meddelelser om **Rørelser paa Landbrugets Omraade** i Ud- og Indland, giver **Svar paa Spørsmaal,** der stilles af Læserne, og indeholder omfattende **Handelsberetninger** og **Prislister** over Landbrugsprodukter.

Landmands-Blade udgaar med 16—20 Sider Text ugentlig foruden Omslaget Indbunden ved Aarets Slutning udgjør en Aargang **en smuk Bog paa over 800 Sider,** hvori findes rigt Stof til Oplysning.

Landmands-Blade bringer i Aarets Løb en Række Billeder af **bekjendte gode Avlsdyr. Ny tiltrædende Holdere** faar, saa længe Forraad haves, paa Forlangende **gratis de udkomne Billeder af de jyske Hingste** *Valdemar Engebjerg* og *Munkedal* paa fint Kartonpapir, som i Ramme vil være en Pryd i enhver Landmands Stue.

Landmands-Blade udgaar hver Lørdag, og koster 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig. Det bestilles paa alle Postanstalter samt hos Landpostbudene. De i Kvartalet udkomne Numre følger med. **Prøvenumre** sendes paa Forlangende gratis og portofrit.

Landmands-Blade optager Bekjendtgjørelser til en Pris af 10 Øre pr. Petitlinje. Henvisninger 20 Øre.

Landmands-Blades Kontor er Kongens Nytorv 8, Kjøbenhavn K.

Dalum Landbrugsskole
(ved Odense).

Landbrugsundervisning fra Novbr. til Maj. **Kursus for Mejeriester** fra Maj til August. Undervisningsplaner sendes paa Forlangende.

Jørg Petersen.

Sorø Højskole
(Bojsensminde).

Efteraarsmøde begynder 17. Sept. Kl. 11 og varer 3 Dage.

Karleskolen aabnes 3. Novb. Betalingen 30 Kr. mdl.

Nærmere Oplysninger meddeles af Forstander **C. Bjerre.**

Vestbirk Højskole
(ved Horsens)

med **Haandværkerafdeling** under **Arkitekt Anton Hansens** Ledelse aabnes den 3. Novbr.

Grønvald Nielsen.

Rødkilde Folkehøjskole paa Møen.

Karleskole fra 30. Novbr. til April. Særskilt faglig Undervisning for **Bygningshaandværkere** i 2 Afdelinger. 150 Kr. for 5 Md.

J. H. Andersen.

Dentin

er en Tandplombe nogle faa Draaber stiller hurtigt de heftigste Tandsmerter. Faas i Glas à 45 Øre. 9, Kronprindsensgades ny Materialhandel 9, Kjøbenhavn, K.,

Ollerup Højskole

aabnes for Karle den 3. November. Dagen før vil der være Vogne ved **Svendborg Banegaard** for at bringe Elevernes Tøj til Skolen. Indmeldelser modtages af

J. P. Kristensen-Randers.

Prøv i Oktober Kvartal

„Ungdommens Missionær",

et kristeligt Blad for Danmarks Ungdom, der, i den korte Tid, det har udgaaet, har vundet megen Anerkjendelse og af Mange er blevet anset som et af vort Lands bedste kristelige Blade.

„Ungdommens Missionær" udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned i et stort 16-sidet Bogformat. Hvert Numer indeholder ofte henimod en Snes større og mindre Afhandlinger, dels kristelige Fortællinger, Sange, Betragtninger over Bibelsteder og Meddelelser fra Missionen iblandt Hedningerne.

„Ungdommens Missionær" kan bestilles paa alle kongelige Postkontorer i Danmark, samt paa Landet hos Landpostbudene. Prisen for et Kvartal er 75 Øre, Postpenge iberegnede.

Foruden det sædvanlige Antal Numre vil der i Oktober Kvartal udkomme et vort Extra-Nr. til Julen.

Hvert Aar ved Juletid uddeles en værdifuld Bog som gratis Præmie til Bladets faste Abonnenter.

Maskinistexaminerne.

Konstruktør Hoffmeyer, Tordenskjoldsgade 17, underviser og giver alle Oplysninger gratis.

Amerika.

Kort og fuldstændige Beskrivelser over

Manitoba og det nordvestlige Canada,

et udmærket Sted at bosætte sig, tilsendes gratis, ligesom paalidelige og samvittighedsfulde Oplysninger om Rejsen dertil meddeles af

Joachim Prahl,
Den Canadiske Pacific Jernbanes Agent,
7 Toldbodgade, Kjøbenhavn K.

Til billigste Priser anbefales til kommende Sæson vore anerkjendte

kunstige Gødningsstoffer

i prima tørre og fint pulveriserede Varer, **frit leveret paa samtlige Jærnbanestationer og i samtlige Havne her i Landet.**

E. Frandsen & Meyer, Halmtorvet 57, Kjøbenhavn, K.

KRONESALT,

prima dobb. raff. Smørsalt
fra
Christiansholms Fabriker,
Kjøbenhavn og Fredericia,

første Pris (Sølvmedaille) paa den nordiske Industriudstilling i Kjøbenhavn 1888,

anerkjendt som det **bedste** og **billigste** af alt Smørsalt, erholdes saavel i Sække som i stærke Bøgefustager hos de fleste Herrer Kjøbmænd her i Landet.

Kronesalt udlager meget let og er fuldstændig frit for uopløselige Stoffer. — Talrige Anbefalinger haves.

NB. Kun ægte, naar forsynet med Fabrikens Plombe og hosstaaende Varemærke.

Til Australien.

med **Norddeutsche Lloyds** nye

Expres-Dampskibe

„Kejser Wilhelm", „Elbe" 6000 Tons drægtig befordrer Passagerer til **Adelaide, Melbourne, Sydney, Brisbane,** Queensland til særdeles **moderate Overfartspriser.** Nærmere meddeler Selskabets herværende Expeditør.

J. L. Olsen,
26, Lille Strandstræde 26.
Kjøbenhavn.

Billigste Maskinudsalg
for vort mindre Landbrug.

Skrælleplove, Universalplove, Radsaamaskiner, Tærskeværker. Billige Centrifuger til Haand- og Hestekraft. Kværne. Kagebrækkere. Alle Slags Landbrugsmaskiner.

Kataloger gratis paa Forlangende. Ærede Ordres adr. til

Kofoed & Hauberg's Maskinudsalg,

ved **Georg S. Bendix,**
Udstillingspladsen, Kjøbenhavn V.

Rasmussen & Olsen. — Kjøbenhavn.